

УДК 347.63

<https://doi.org/10.34142/23121661.2024.39.10>

orcid.org / 0000-0001-6394-1834

© Пономаренко О.М., 2024

О. М. Пономаренко**СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ НА ДИТИНУ
З ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЯК СПОСІБ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ПРАВА НА
ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ****O. Ponomarenko****RECOVERY OF CHILD SUPPORT
FROM POLICE OFFICERS AS A WAY
TO ENSURE THE RIGHT TO AN ADEQUATE
STANDARD OF LIVING**

Анотація. Метою статті є визначення видів доходів поліцейських, які необхідно враховувати при стягненні аліментів на дитину, задля того, щоб забезпечити дитині право на достатній рівень життя. В результаті дослідження автор прийшов до висновку, що право дитини на достатній рівень життя забезпечується батьками, в том числі і через правовий інститут аліментів. Держава встановлює мінімальні гарантії права дитини на достатній рівень життя, закріплюючи вимогу, що розмір аліментів не може бути меншим від 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. В тих же випадках, коли аліменти на дитину сплачуються у частині від заробітку (доходу) того з батьків, який проживає окремо від дитини, для визначення розміру аліментів має значення обсяг тих доходів, які отримує той з батьків, який є платником аліментів. Держава з урахуванням значущості для суспільної безпеки та ризиковості діяльності поліцейських передбачає різноманітні види грошового забезпечення та соціального захисту для них. Вони носять або постійний, або тимчасовий, або разовий характер. Під час воєнного стану для поліцейських введено ще і додаткові винагороди, право на які існує до завершення воєнного стану в Україні. У разі стягнення аліментів з поліцейського повинні враховуватися всі види його доходів, які носять постійний або тимчасовий характер, тобто відрізняються періодичністю. Не враховуються у разі стягнення аліментів на дитину лише ті види грошового забезпечення, які носять разовий характер. Такий підхід до стягнення аліментів з поліцейського найкращим чином забезпечить дитині право на достатній життєвий рівень.

Ключові слова: право на соціальний захист, соціальний захист, право на достатній життєвий рівень, заробітна плата, грошове забезпечення, члени сім'ї, посадовий оклад, доплати, преміювання, поліцейські, аліменти, договір про сплату аліментів,

Abstract. The purpose of the article is to determine the types of police officers' income which should be taken into account when recovering child support in order to ensure the child's

right to an adequate standard of living. As a result of the study, the author comes to the conclusion that the child's right to an adequate standard of living is ensured by parents, including through the legal institution of child support. The State establishes minimum guarantees of the child's right to an adequate standard of living, stipulating that the amount of alimony cannot be less than 50 per cent of the subsistence minimum for a child of the relevant age. In cases where child support is paid in part from the earnings (income) of the parent who lives separately from the child, the amount of income received by the parent who pays child support is relevant for determining the amount of child support. The state, taking into account the significance for public danger and the riskiness of police officers' activities, provides for various types of financial support and social protection for them. They are either permanent, temporary or one-off. During martial law, additional remuneration is also introduced for police officers, to which they are entitled until the end of martial law in Ukraine. When collecting alimony from a police officer, all types of his/her income, whether permanent or temporary, i.e. differing in frequency, must be taken into account. Only those types of financial support that are of a one-off nature are not taken into account when collecting child support. This approach to the recovery of child support from a police officer will best ensure the child's right to an adequate standard of living.

Keywords: right to social protection, social protection, right to an adequate standard of living, salary, financial support, family members, official salary, additional payments, bonuses, police officers, alimony, alimony agreement.

Постановка проблеми. Право на гідний рівень життя гарантується людині і на міжнародному рівні, і на рівні національного законодавства. Відповідно до ст. 48 Конституції України кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Як зазначено у рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Лазуренка Ігоря Олександровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів абзаців четвертого, п'ятого частини другої статті 70 Закону України «Про виконавче провадження», абз. третього, четвертого ч. 2 ст. 50 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (щодо гарантованості пенсії, що є основним джерелом існування, не нижче прожиткового мінімуму) від 23 березня 2023 р. «у соціальній державі людська гідність є стрижнем формування державою соціальної політики, яка має здійснюватися задля забезпечення людини від бідності та гарантування їй у зв'язку з цим базового соціального захисту, мінімальним стандартом якого є прожитковий мінімум, що має реально забезпечувати людині достатній і гідний рівень життя» [1]. При цьому і в міжнародному, і в національному законодавстві робиться акцент на тому, що людина має право на достатній життєвий рівень не тільки для себе, а і для членів своєї сім'ї, перш за все, дітей.

Дитині право на достатній життєвий рівень забезпечується, насамперед, батьками, і лише у субсидіарному порядку - державою. Основна задача держави полягає у створенні для батьків таких умов оплати праці та отриманні інших доходів, за яких їх рівень матеріального забезпечення буде достатнім і

для гідного життєвого рівня дитини. Безумовно, що для забезпечення права дитини на утримання від батьків, держава повинна створити ефективний механізм контролю за виконанням батьками обов'язку щодо утримання дитини на тому рівні, який забезпечує їм гідний життєвий рівень. Оскільки від рівня доходів батьків залежить і рівень матеріального забезпечення дитини, дитині має бути гарантоване право на отримання такого забезпечення за рахунок всіх доходів, які отримують батьки. Особливої актуальності ця проблема набуває в тих випадках, коли той з батьків, який є платником аліментів, працює у Національній поліції України і отримує не лише заробітну плату, а і інше грошове забезпечення (доплати, надбавки, преміювання тощо), у зв'язку з чим виникає питання про те, які доходи повинні враховуватися для сплати аліментів у таких випадках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми грошового забезпечення поліцейських досліджувалися у наукових працях таких вчених як К. В. Бахчев [2], С. М. Бортник [3], О. В. Гоц-Яковлева [4], М. І. Іншин [5], О. О. Коваленко [6], Л. А. Марусевич [7] тощо. Однак, питання щодо видів доходів поліцейських, які враховуються при сплаті аліментів на дитину, практично не розглядалися ні в доктрині права соціального забезпечення, ні в доктрині сімейного права.

Метою статті є визначення видів доходів поліцейських, які необхідно враховувати при стягненні аліментів на дитину, задля того, щоб забезпечити дитині право на достатній життєвий рівень.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 180 СК України батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття. Цей обов'язок є природним і, як правило, виконується батьками добровільно, особливо коли дитина проживає спільно з батьками. Але в тих випадках, коли батьки дитини проживають окремо і місце проживання дитини визначено за місцем проживання одного з них, то гостро постає питання щодо розміру утримання, яке повинен надавати той з батьків, який проживає окремо від дитини.

Закон надає можливість двома способами вирішити цю проблему. Перший спосіб передбачає укладання між батьками договору про сплату аліментів на дитину.

Відповідно до ст. 189 СК України в цьому договорі визначається розмір та строки виплати. При цьому умови договору не можуть порушувати права дитини, які встановлені СК України. За домовленістю сторін за таким договором аліменти можуть сплачуватися як у частці від заробітку (доходу) платника або у твердому розмірі, або у комбінований спосіб.

Якщо батьки не змогли дійти згоди щодо порядку виконання обов'язку утримувати дитину тим з батьків, який проживає окремо від дитини, то аліменти стягуються на підставі рішення суду.

Відповідно до ч. 3 ст. 181 СК за рішенням суду кошти на утримання дитини (аліменти) присуджуються у частці від доходу її матері, батька або у твердій грошовій сумі за вибором того з батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина. При визначенні розміру аліментів, необхідно враховувати, що він має бути необхідним та достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини. Для цього у сімейному законодавстві передбачені вимоги для мінімального та мінімального рекомендованого розміру аліментів на дитину.

Відповідно до ч. 2 ст. 182 СК мінімальний гарантований розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Але, мінімальний рекомендований розмір аліментів на одну дитину становить розмір прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку і може бути присуджений судом у разі достатності заробітку (доходу) платника аліментів.

При цьому, якщо аліменти стягуються за наказним провадженням, то відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 161 ЦПК України вони стягуються у розмірі на одну дитину – однієї чверті, на двох дітей - однієї третини, на трьох і більше дітей - половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину.

У всіх випадках, коли аліменти сплачуються у частині від заробітку платника аліментів, завжди виникає питання щодо видів доходу, з якого сплачуються аліменти. Найбільшої актуальності ця проблема набуває в тих випадках, коли платник аліментів отримує різні види доходів. При цьому необхідно мати на увазі, що проаналізував положення ст. 81, ч. 3 ст. 181, ч. 2 ст. 182 ст. 183 СК України Верховний Суд прийшов до висновку, що законодавець ототожнює поняття «заробіток» та «дохід», передбачаючи можливість стягнення на користь дитини мінімального рекомендованого розміру аліментів з обох джерел отримання грошових коштів. Аналогічна ситуація відображена і в положеннях ЦК України, який також ототожнює поняття «заробіток» та «дохід», зокрема у відносинах щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Таким чином, законодавець гарантував можливість захисту прав та фактичного задоволення інтересів найменш захищених категорій осіб [8].

До таких платників аліментів, які отримують різні види доходів за свою працю, відносяться, у тому числі і поліцейські. У зв'язку з тим, що праця поліцейських носить ризиковий суспільно-корисний характер, держава надає їм достатньо різноманітні види грошового забезпечення. До таких видів грошового забезпечення відносяться, окрім основної заробітної плати, також доплати, надбавки, преміювання.

Відповідно до порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та здобувачам вищої освіти закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, затвердженому МВС України від 6.04.2016 року грошове забезпечення поліцейських визначається залежно від посади, спеціального звання, стажу служби в поліції, інтенсивності та умов служби, кваліфікації, наукового ступеня або вченого звання і складається з:

- 1) посадового окладу;
- 2) окладу за спеціальним званням;
- 3) щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, які мають постійний характер);
- 4) премій;
- 5) одноразових додаткові видів грошового забезпечення.

Під час діє воєнного стану на підставі Постанови Кабінету Міністрів від 28 лютого 2022 р. № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» поліцейським виплачується додаткова винагорода в розмірі до 30000 гривень пропорційно в розрахунку на місяць, а тим з них, які беруть безпосередню участь у бойових діях або забезпечують здійснення заходів з національної безпеки і оборони у період здійснення зазначених заходів, розмір такої додаткової винагороди збільшується до 100000 гривень в розрахунку на місяць пропорційно часу участі у таких діях та заходах.

Крім того, працівникам правоохоронних органів законодавством України передбачено соціальні пільги та гарантії у зв'язку зі специфічними умовами проходження служби та всіма негативними ризиками, пов'язаними зі специфікою роботи [9, с. 4].

Це обумовлено тим, що, як справедливо зазначає Л. А. Марусевич, від рівня соціального захисту працівників поліції здебільшого залежить якісний рівень кадрового складу власне органу поліції. По-друге, професійна діяльність поліцейських пов'язана з небезпекою та підвищеним ризиком для життя і здоров'я [7, с. 23].

Варто відмітити, що такі підвищені гарантії надаються не лише для забезпечення поліцейського, а й для підвищення гарантій членам його сім'ї. Розвита система грошової допомоги та соціальних гарантій поліцейському створює необхідні умови для достатнього життєвого рівня як для самого поліцейського, так і для членів його сім'ї. Це також є і стимулом для вибору такої ризикової професії, до якої належить служба у поліції, оскільки людина, як правило, при виборі професії керується не лише власним матеріальним забезпеченням, а й має на меті створити кращі матеріальні умови для членів своєї сім'ї, насамперед, для дітей.

Саме тому всі додаткові грошові нарахування (доплати, надбавки, і преміювання тощо) мають враховуватися при визначенні розміру аліментів. В цілому, варто погодитись з К. Бахчевим, що за доцільне здійснювати такі обчислення з урахуванням усіх додаткових виплат, які отримують поліцейські (додаткова винагорода у період воєнного стану, матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань, матеріальна допомога для оздоровлення, та інші види разових або систематичних виплат від держави). Таким чином права дитини поліцейського на гідний рівень життя будуть забезпечені більш надійно та справедливо [2, с. 351–354].

Однак, все ж таки, варто звернути увагу на те, що при стягненні аліментів з поліцейських не має враховуватися одноразова грошова допомога у разі звільнення зі служби у Національній поліції, а також інші види грошового забезпечення, що не мають постійного характеру. До виплат поліцейському, які не носять постійного характеру, відноситься і одноразова допомога у зв'язку з втратою поліцейським працездатності, яка виплачується згідно з Наказом МВС України від 11. 01. 2016 «Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського».

Такий підхід було взято за основу і Кабінетом Міністрів України у постанові № 1262 від 11 листопада 2022 року, в якій зазначено, що утримання аліментів здійснюється з усіх видів грошового забезпечення, інших виплат, установлених законодавством, зокрема додаткової винагороди, яка виплачується на період воєнного стану, крім тих виплат, що не мають постійного характеру або інших випадків, передбачених законом [10].

Таким чином, виплати поліцейським варто поділити на три групи:

- 1) виплати, які носять постійний характер (заробітна плата, доплати, надбавки);
- 2) виплати, які носять тимчасовий характер і тривають певний період у часі (наприклад додаткова винагорода під час воєнного стану);
- 3) виплати, які носять разовий характер. При стягненні аліментів на дитину з поліцейського враховуються лише ті виплати, які носять постійний або тимчасовий характер і відрізняються періодичністю.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Право дитини на достатній життєвий рівень забезпечується батьками, в том числі і через правовий інститут аліментів. Держава встановлює мінімальні гарантії права дитини на достатній життєвий рівень, закріплюючи вимогу, що розмір аліментів не може бути меншим від 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

В тих же випадках, коли аліменти на дитину сплачуються у частині від заробітку (доходу) того з батьків, який проживає окремо від дитини, для

визначення розміру аліментів має значення обсяг тих доходів, які отримає той з батьків, який є платником аліментів. Держава з урахуванням значущості для суспільної безпеки та ризиковості діяльності поліцейських передбачає різноманітні види грошового забезпечення та соціального захисту для них. Вони носять або постійний, або тимчасовий, або разовий характер. Під час воєнного стану для поліцейських введено ще і додаткові винагороди, право на які існує до завершення воєнного стану в Україні. У разі стягнення аліментів з поліцейського мають враховуватися всі види його доходів, які носять постійний або тимчасовий характер, тобто відрізняються періодичними платежами. Не враховуються у разі стягнення аліментів на дитину лише ті види грошового забезпечення, які носять разовий характер. Такий підхід до стягнення аліментів з поліцейського найкращим чином забезпечить дитині право на достатній життєвий рівень.

Література

1. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційною скаргою Лазуренка Ігоря Олександровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів абзаців четвертого, п'ятого частини другої статті 70 Закону України "Про виконавче провадження", абзаців третього, четвертого частини другої статті 50 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" (щодо гарантованості пенсії, що є основним джерелом існування, не нижче прожиткового мінімуму) від 23 березня 2023 року. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-23#Text>

2. Бахчев К. В. Гарантії соціального захисту поліцейських в умовах дії воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. № 4/2023. С. 351-354.

3. Бортник С. М. Проблеми правового регулювання грошового забезпечення поліцейських. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 48. Т. 1. С. 133–137.

4. Гоц-Яковлева О. В. Деякі аспекти грошового забезпечення працівників Національної поліції України. Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. «Право». Випуск 38. 2023. С. 203-208.

5. Іншин М. І. Сутність і значення соціального забезпечення працівників поліції в сучасних умовах. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2015. Вип 4/2015. С. 269–277.

6. Коваленко О. О. Концепт «право на соціальний захист». Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. «Право». Випуск 37. 2023. С. 107-112. URL.: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/12467/4264>

7. Марусевич Д. О. Адміністративно-правове регулювання соціального захисту поліцейських. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра філософії. 081-Право. К., 2021. С. 23. URL.: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/2ec5fa33-4711-4fad-8ca8-f9fa15027c3a/content>

8. Постанова Верховного Суду від 31. 07. 2021 за справою № 234/15413/17 URL.: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90784240?fbclid=IwAR0awL1zc0o9KJjXorfMkL13qeoyEshKEqxfSm94xfSncb2pel7PRfVPDbY>

9. Модернізація системи соціального захисту поліцейських. Науково-методичні рекомендації. X. 2022. С. 4–5. URL.: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1e96fdf1-e998-401c-a20c-96ec901a9000/content>

10. Постанова КМУ № 1262 від 16.11.2022 «Про внесення зміни до пункту 8 переліку видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб» URL.: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmini-do-punktu-8-pereliku-vidiv-do-a1263>